

A1/1916 Ústav matematiky FSI VUT Brno

Doc. PaedDr. Dalibor Martišek, Ph.D.

Počítačová geometrie a grafika

Dotace: 0/2 KZ

Cvičení: 3D modelování (Design CAD)

Grafické algoritmy (Borland Delphi)

Prameny: *Martišek, D.: Počítačová geometrie a grafika*

PC DIR, Brno 1999

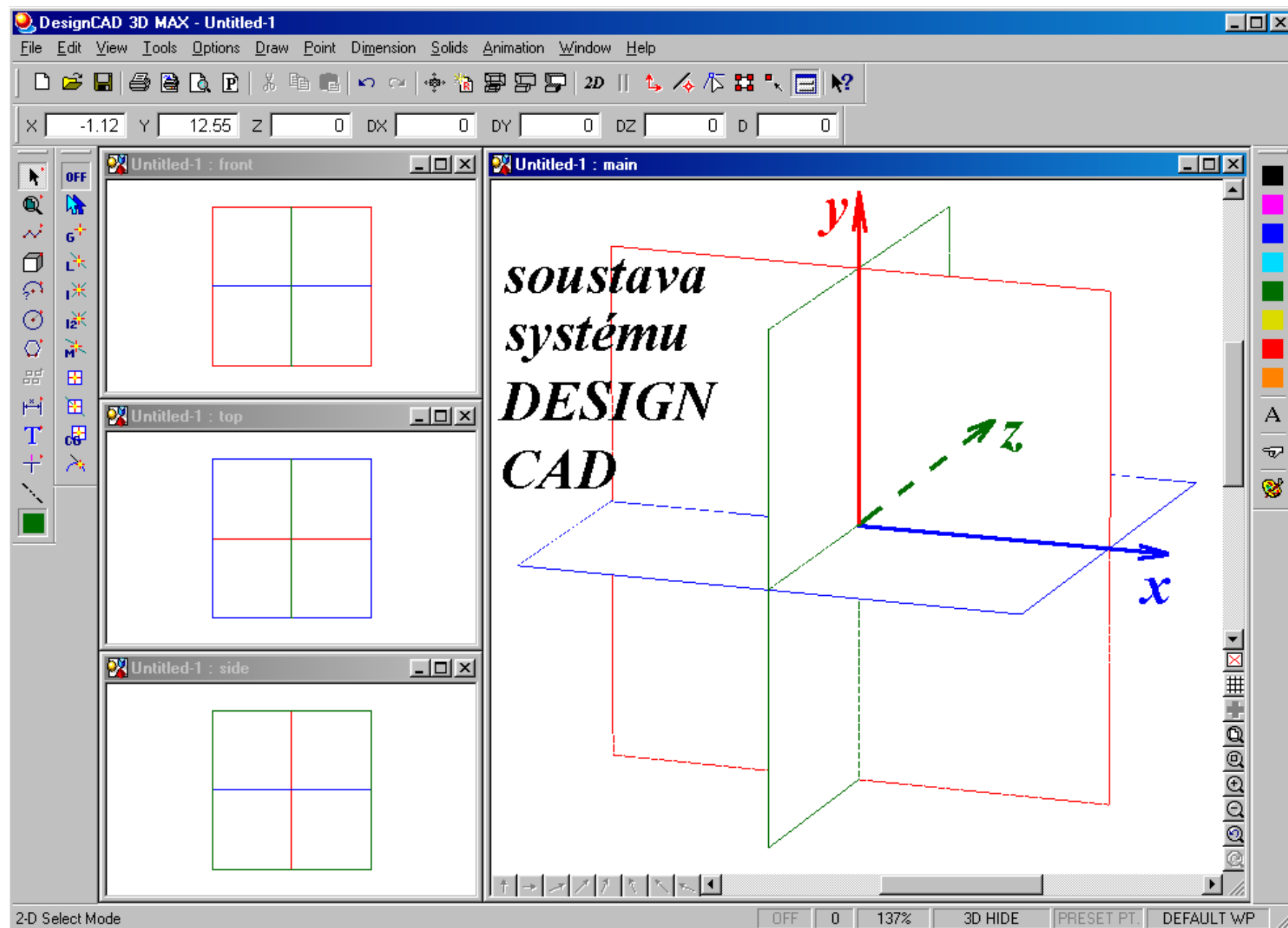
Martišek, D.: Matematické principy

grafických systémů,

Littera, Brno 2002

sada výukových programů

Kreslicí plocha systému DESIGN CAD

Nastavení systému (Options)

Systém nastavujeme z menu volbou **Options/Options**. Otevře se nám pořadač s osmi lístky, na kterých nalezneme:

- a) **View** - volba skupin nástrojů, které chceme mít na pracovní ploše zobrazeny.
- b) **General** - nastavení souřadné soustavy a přesnosti souřadnic
- c) **Grid** - nastavení kroku myši a orientační mřížky na obrazovce
- d) **Layer** - nastavení pracovní vrstvy
- e) **Material** - volba materiálu pro zobrazované objekty
- f) **Light Source** - volba osvětlení objektů
- g) **Toolbox** - umožňuje editaci skupin pracovních nástrojů
- h) **Cursor** - nastavení typu, velikosti a kroku kurzoru

a) **View** obsahuje seznam skupin nástrojů (-bar nebo -box), které můžeme a nemusíme mít zobrazeny. Volba se provádí zatržením. Význam jednotlivých skupin je následující:

Toolbar - pruh obsahuje ikony umožňující základní operace s editovaným souborem

Coordinate Bar - informace o pracovní vrstvě a aktuální pozici kurzoru

Status Bar - informace o aktuální akci prováděné systémem

Main Toolbox - ikony umožňující většinu geometrických konstrukcí

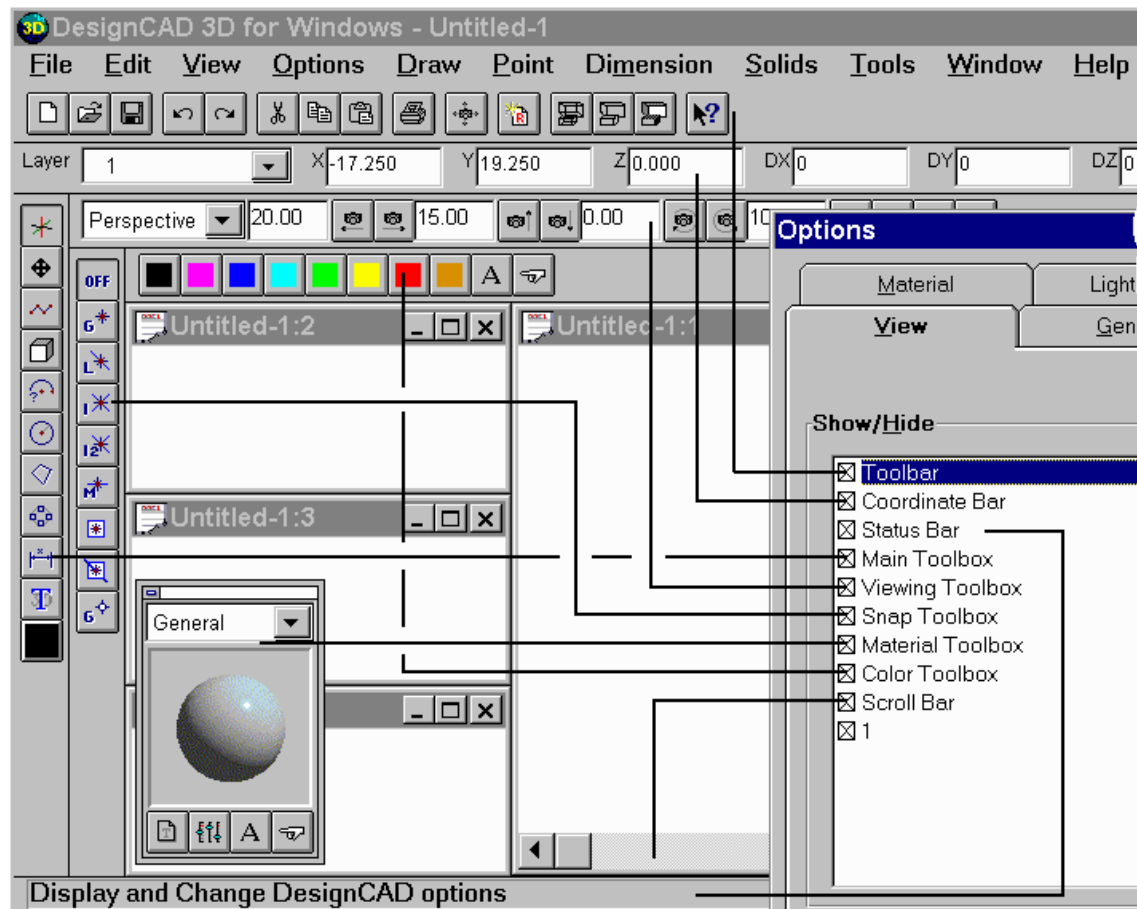
Viewing Toolbox - informace o nastaveném promítání a jeho parametrech

Snap Toolbox - ikony umožňující uchopení objektu

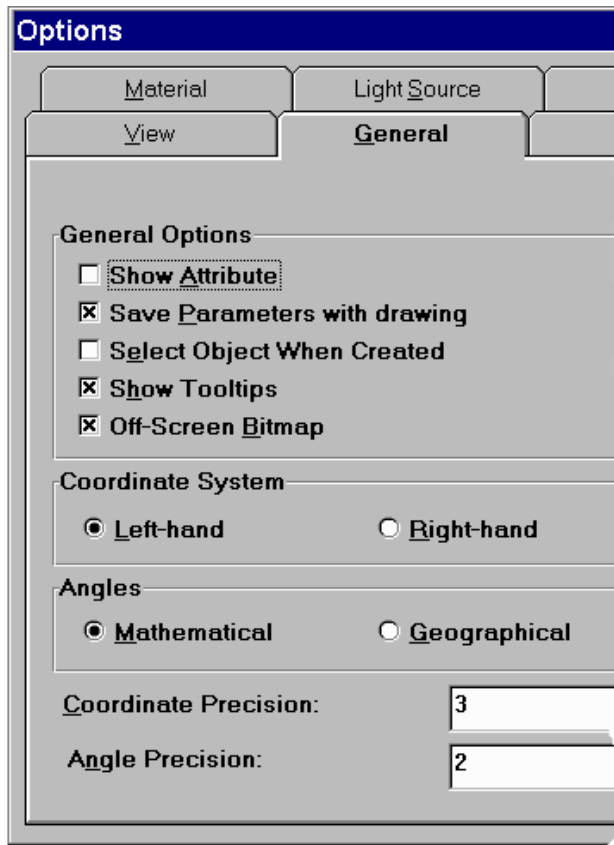
Material Toolbox - umožňuje volbu materiálu

Color Toolbox - umožňuje volbu pracovní barvy

Scroll Bar - zobrazení rolovacích proužků

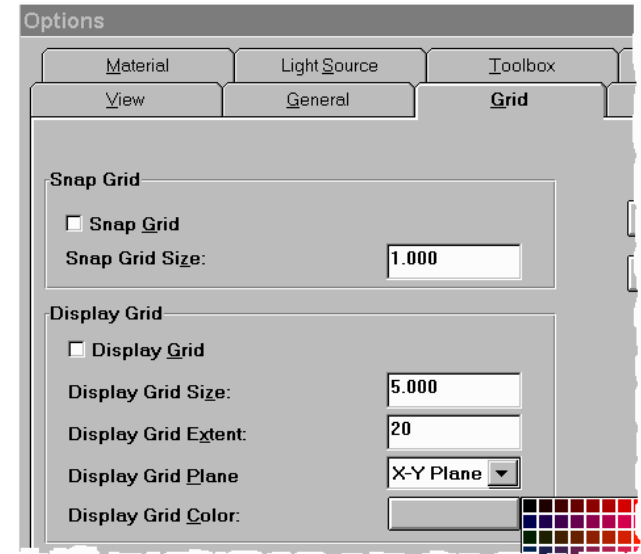

b) General umožňuje měnit přesnost zobrazování souřadnic v souřadnicovém pruhu, volbu mezi levotočivou a pravotočivou souřadnou soustavou, přesnost měření úhlů, přepínat mezi matematickým a geografickým měřením a některé další položky. Podrobněji v části věnované volbě pohledu pomocí Viewing toolbox.

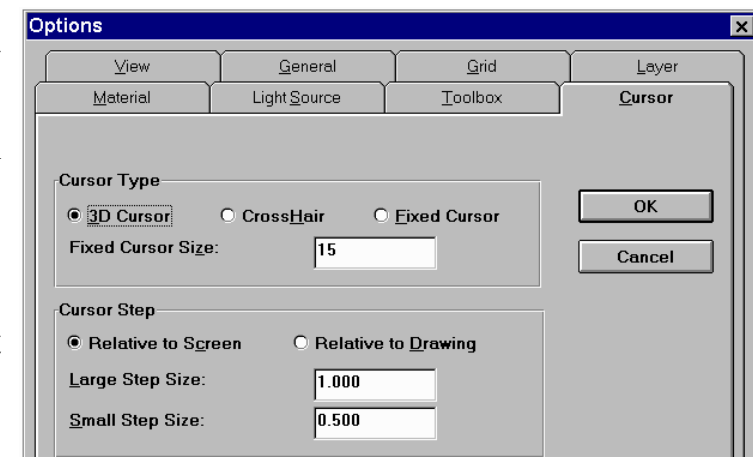
c) Grid umožňuje nastavit krok myši a parametry orientační mřížky (rastru) na obrazovce. **Snap Grid** je přepínač, který zapíná či vypíná krok myši na obrazovce. Jeho velikost lze nastavit pomocí **Snap Grid Size**. Při vypnutém přepínači se myši pohybujeme po obrazovce spojitě. Pozor! Nastavení kroku myši stejně jako kroku kurzoru doporučuji až po nastavení jednotek na souřadných osách. Přepínač **Display Grid** zobrazuje či vypíná zobrazení orientační mřížky na obrazovce. Hodnota **Display Grid Size** určuje vzdálenost uzlů, **Display Grid Extent** celkovou velikost mřížky, **Display Grid Plane** vybírá rovinu, ve které má být mřížka sestrojena,

tlačítkem **Display Grid Color** můžeme volit její barvu. Přepínače **Snap Grid** a **Display Grid** i funkce **Snap Grid Size** jsou přístupné nejen z podmenu Options/Options, ale také přímo z menu Options.

d) Layer e) Material f) Light Source g) Toolbox - Těmito položkami se budeme zabývat později.

h) Cursor umožňuje nastavit parametry kurzoru. Typ kurzoru určuje, zda se má kurzor zobrazit jako nitkový kříž (CrossHair), nebo ve tvaru souřadné soustavy. Přitom zapnutý **Fixed Cursor** znamená stálou velikost určenou parametrem **Fixed Cursor Size**, kdežto velikost 3D kurzoru závisí na jeho poloze (vzdaluje-li se od uživatele po ose z, zmenšuje se v závislosti na parametrech nastaveného perspektivního promítání - viz dále). Je možné nastavit velikost velkého a malého kroku kurzoru (platí při ovládání kurzoru klávesnicí) a dále zda tento krok má být

vázán na obrazovku, nebo sestrojovaný model. To je důležité při zvětšování či zmenšování modelu.

Ovládání kurzoru: **Myší** se pohybujeme v rovině **xy**, pro pohyb ve směru osy **z** je třeba stisknout **Ctrl-Alt-Shift**. Při vypnutém **Snap Grid** se pohybujeme spojitě, při zapnutém pak zadaným krokem. **Z klávesnice** ovládáme kurzor šipkami v rovině **x,y**, ve směru osy **z** pomocí **Ctrl-Home** resp. **Ctrl-End**. Pro pohyb malým krokem nutno současně stisknout **Shift**.

Nastavení počátku souřadné soustavy - příkaz **Point/Origin** očekává bod, ve kterém má nastavit počátek souřadné soustavy. Bod zadáme levým tlačítkem myši nebo klávesou Insert.

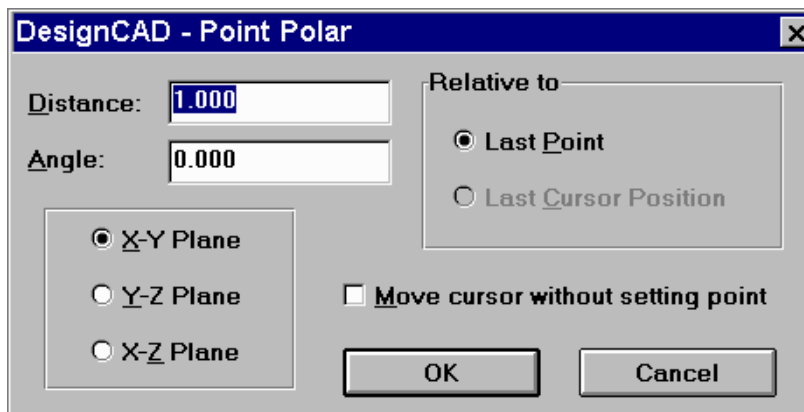
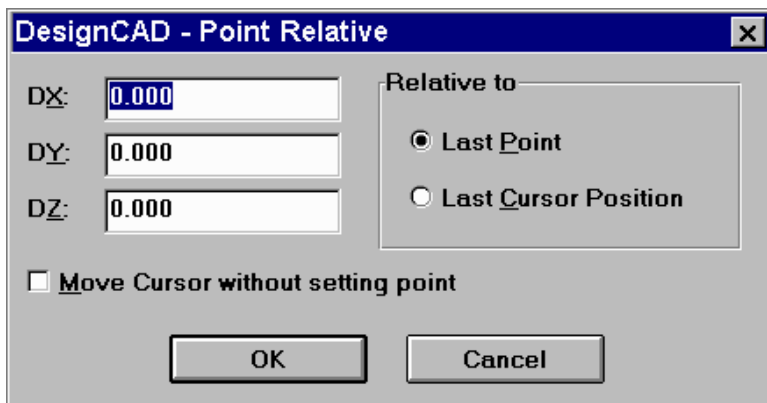
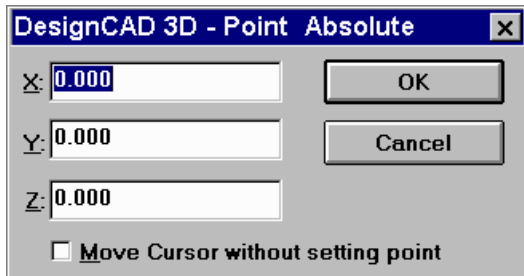
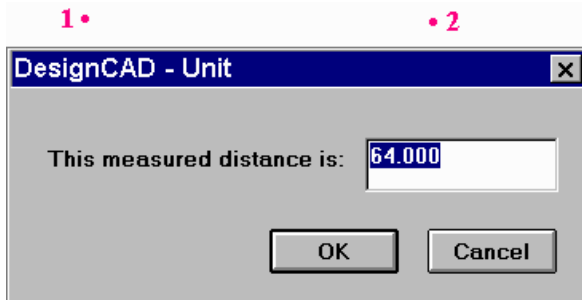
Nastavení velikosti jednotky - příkaz **Dimension /Units** očekává zadání dvou bodů a vzdálenosti, kterou mají tyto body mít. K nastavení velikosti jednotky lze tímto příkazem např. ocejchovat osu **y**, a to tak, že první bod zadáme těsně u spodního okraje okna a druhý na vertikále těsně u horního okraje (k pohybu kurzoru použít výhradně šipky, abychom zabránili pohybu mimo svislý směr). Po změně velikosti měřítka tímto způsobem je automaticky přepočítán krok kurzoru a krok myši, je tedy třeba nejdříve cejchovat osy, pak teprve nastavovat krok.

Synchronizace počátku a nastavených kroků: Po nastavení jednotek a kroků se pravděpodobně stane, že se kurzor sice pohybuje zadaným krokem, ale v neceločíselných souřadnicích. V tom případě využijeme příkaz **Point/Point XYZ**, který umožňuje zadat bod v absolutních kartézských souřadnicích a zadáme celočíselné souřadnice (popř. jednoduše potvrdíme implicitně nastavený počátek). Nedoporučuji potvrzovat myší při vypnutém kroku, neboť sebemenší pohyb myši může souřadnice opět rozhodit. Je třeba buď zapnout krok (zaškrtnout Options/Snap Grid), nebo na OK "doskákat" tabelátorem a volbu potvrdit z klávesnice. Konečně je třeba synchronizovat se souřadnicemi orientační mřížku (Display Grid), a to příkazem **Options/Set Grid Center**, který očekává zadání polohy středu mřížky. To lze udělat levým tlačítkem myši, klávesou Inset, nebo opět příkazem Point/Point XYZ.

Hranové modelování

V počítačové grafice rozlišujeme čtyři druhy modelů:

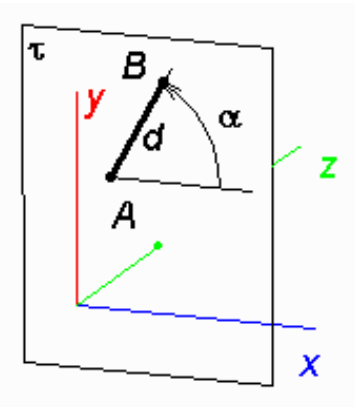
- a) **hranové**, které se skládají z úseček a křivek (hran ploch a těles)
- b) **stěnové (plošné)**, které se skládají z ploch a stěn těles
- c) **objemové**, které se skládají z těles
- d) **hybridní**, které se mohou skládat z křivek, ploch i těles.

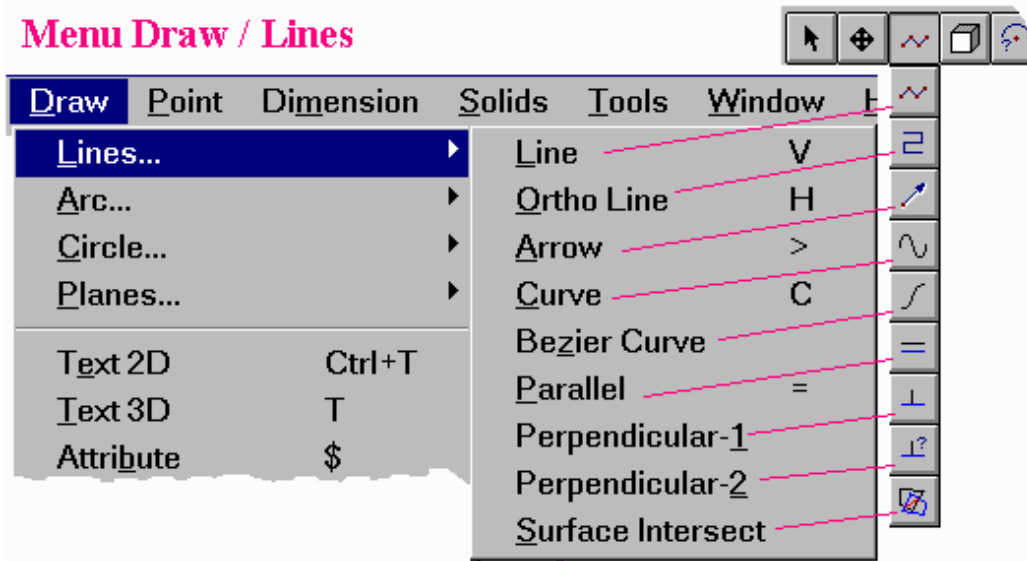
Každý model je tvořen ze základních prvků (primitivů) pomocí operací s nimi. Podívejme se nejprve na primitivy hranového modelování.

Primitivy hranového modelování

Bod je základním konstrukčním prvkem, v DESIGN CADU ho však nelze sestavovat samostatně, jeho určení je vždy součástí jiné konstrukce. K vyzkoušení jeho zadávání je třeba být "uvnitř" jiné konstrukce, která vyžaduje zadávání bodů. Zadáním příkazu **Draw/Lines/Line** z menu popř. kliknutím na ikonu 1 podle obrázku nebo konečně horkou klávesou **V** vyvoláme příkaz Line. Jedná se o sestrojení lomené čáry procházející zadanými body. Ty lze nyní zadávat **myší (levým tlačítkem) nebo klávesou Insert**, v těchto případech zadáváme bod aktuální polohou kurzoru. Dále je možno příkazem **Point/Point XYZ** (kláv. zkratka :)

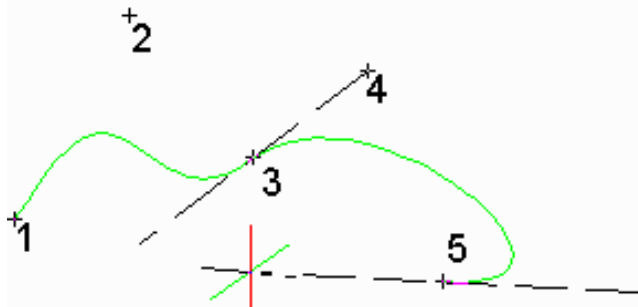

Menu Draw / Lines

z **Main Toolbox**. Na dalším obrázku jsou ikonám z Main Toolbox přiřazeny příkazy z menu. V závorkách jsou zároveň uvedeny horké klávesy.

Zadáání Beziérovky

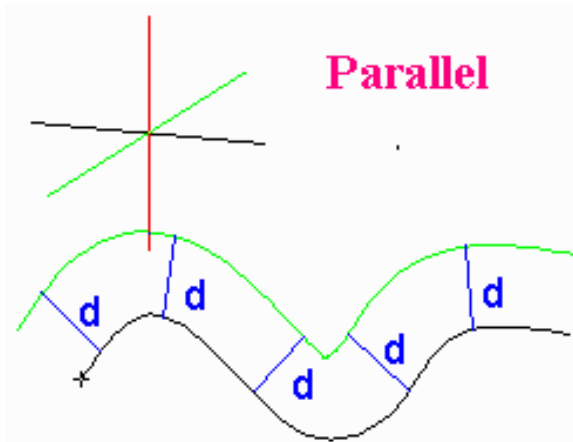

Line - úsečka a lomená čára očekává se zadání nejméně dvou bodů, kterými má čára procházet. Příkaz ukončíme Entrem.

Ortholine lomená čára, jejíž segmenty jsou rovnoběžné se souřadnými osami

Arrow - šipka funguje jako Line, koncový bod lomené čáry opatří šipkou. Tvar a velikost zakončení můžeme volit v proužku, který se dočasně objeví pod proužkem Menu (obecná vlastnost všech příkazů, u nichž lze volit kromě bodů i jiné parametry).

určovat bod absolutními kartézskými souřadnicemi a příkazem **Point Relative** relativními kart. souřadnicemi (měřenými podle výběru od posledního zadaného bodu nebo poslední pozice kurzoru). Další možností je příkaz **Point Polar** (viz obr.) Zadávaný bod B je určen podle výběru posledním zadaným bodem nebo poslední pozicí kurzoru (bod A), vzdáleností d od tohoto bodu, rovinou τ rovnoběžnou se zvolenou souřadnou rovinou a odchylkou α (angle) úsečky AB od osy x (popř y , je-li zvolena $Y-Z$ Plane). Všechny příkazy na zadání bodu souřadnicemi mohou buď nastavit hod nebo jen přesunout kurzor podle zaškrtnutí volby **Move cursor without setting point**. Další primitivy jsou přístupné z menu **Draw/Lines** nebo

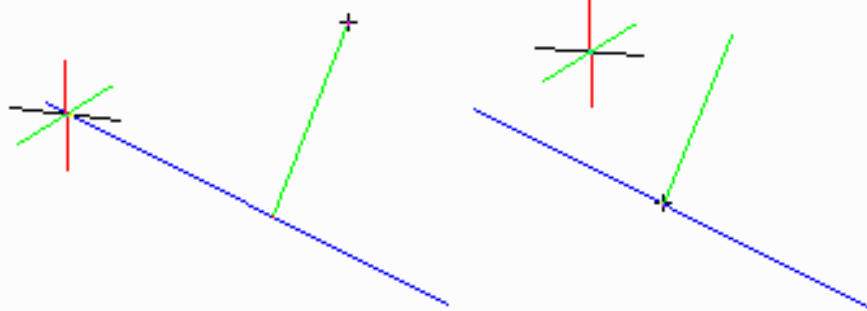
Curve - křivka zadanými body proloží kubický splajn

Bezier Curve - Bezierova křivka kromě bodů, kterými má křivka procházet, zadáváme i tečny v jednotlivých bodech tak, jak je patrné z připojeného obrázku (šestým bodem právě zadáváme tečnu v bodě 5, tečna určená body 1, 2 již není zobrazena)

Parallel - paralelní křivka ke křivce označené bodem sestrojí křivku - množinu bodů, které mají od bodů na dané křivce konstantní vzdálenost d . Tato vzdálenost závisí (blíže bohužel nespecifikovaným způsobem) na aktuální poloze kurzoru.

Perpendicular - 1

Perpendicular - 2

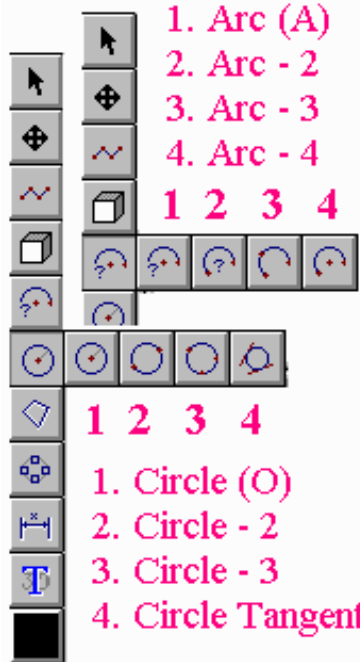
Perpendicular - 1 z daného bodu spustí kolmici k úsečce nebo normálu ke křivce. Prvním bodem zadáváme počátek kolmice, druhým označujeme čáru, ke které má být spuštěna.

Perpendicular - 2 z daného bodu vztyčí kolmici. Prvním bodem zadáváme patu kolmice, směr je určen směrem kolmice spuštěné z druhého bodu k dané úsečce. Délku kolmé úsečky zadáváme uvnitř příkazu číselně.

Surface Intersect - určí křivku jako průsečnici dvou ploch (viz stěnové modelování). Další primitivy - oblouky - jsou přístupné z menu **Draw/Circle**

Menu Draw / Arc

Menu Draw / Circle

Save in Vector Form

Circle - kružnice určená středem a poloměrem. Třetím nepovinným bodem lze určit rovinu, ve které má být kružnice sestrojena.

Circle - 2 kružnice určena poloměrem (1. a 2. bod), třetí bod opět určuje rovinu.

Circle - 3 kružnice určená třemi body

Circle Tangent kružnice určená dvěma tečnami a poloměrem (zadávaným číselně). U kružnic máme možnost uložit objekt jako **circle - kružnice** (uchovává se jen informace o středu, poloměru a rovině konstrukce), nebo jako **plane - kruh** (objekt je považován za část roviny), nebo jako **line - křivka** (uchovává informace o jednotlivých bodech křivky, se kterými lze později samostatně manipulovat).

Oblouky - menu Draw/Arc:

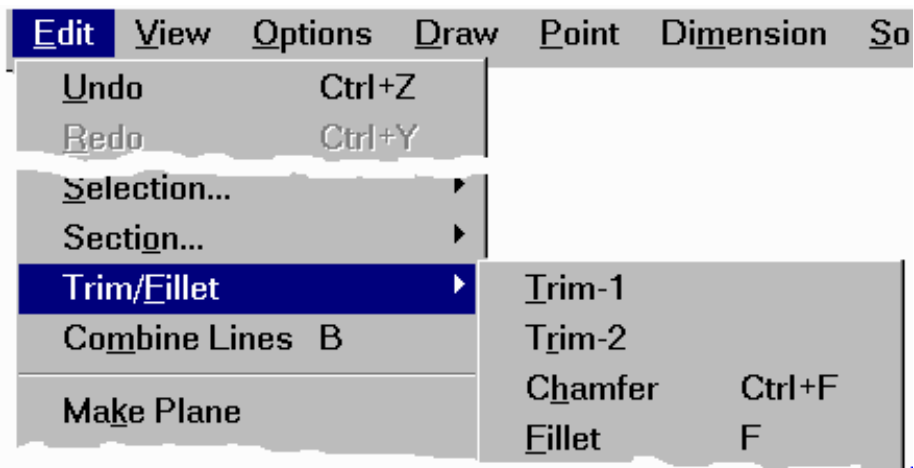
Arc oblouk určený středem, počátečním bodem a číselně zadávaným středovým úhlem.

Arc - 2, oblouk určený počátečním a koncovým bodem a číselně zadaným poloměrem

Arc - 3 oblouk určený středem, počátečním bodem a středovým úhlem, jehož koncové rameno zadáme třetím bodem.

U příkazů Arc a Arc - 2 lze opět třetím bodem zadat rovinu, ve které má být oblouk sestrojen. Volba dává opět možnost pozdější manipulace s jednotlivými body oblouků.

Operace s hranovými primitivy

Operace jsou přístupné z menu **Edit**:

Join Endpoints spojení koncových bodů dvou křivek. Přes toto spojení považuje však systém výsledek nadále za dvě křivky.

Combine Lines sjednocení dvou nebo více křivek. Křivky musí být označeny a musí na sebe navazovat

Následující příkazy jsou přístupné z podmenu **Edit - Trim/Fillet**:

Trim-1 ořezání: Čára, označená prvním bodem bude ukončena průsečíkem s čarou, označenou druhým bodem.

Trim-2 ořezání: Budou ořezány dvě označené čáry, a to tak, že jsou odstraněny kratší úseky označených segmentů.

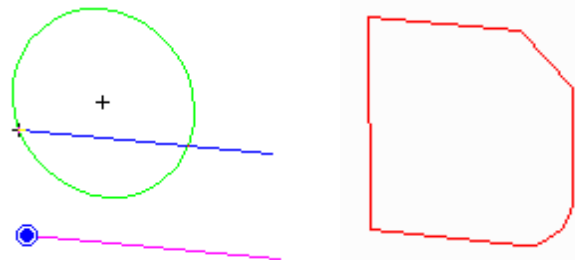
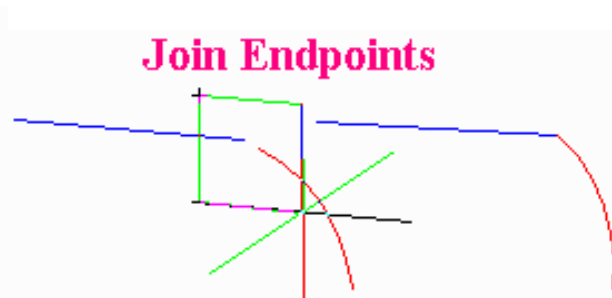
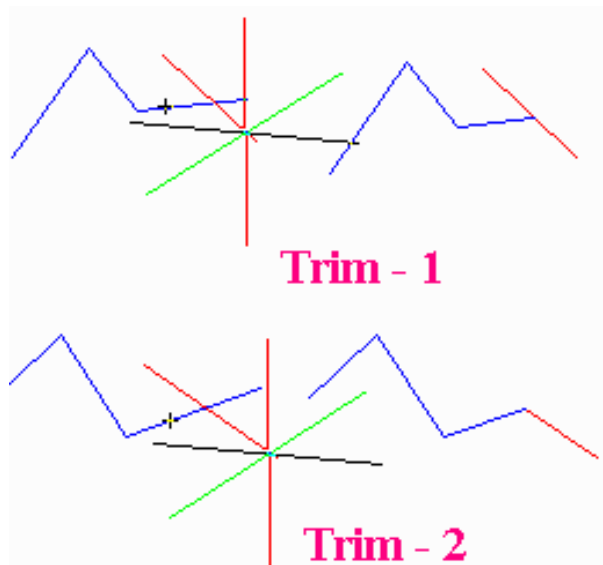
Oba příkazy pracují tak, že je odříznuta vždy úsečka na polopřímce opačné k polopřímce s počátkem v průsečíku čar a označným vnitřním bodem (viz. obr.). Umožňuje však volbu **Trim Shorter End**, která odstraňuje vždy kratší z úseček.

Chamfer - zkosení rohu, uvnitř příkazu lze zadat hloubku zkosení

Fillet - zaoblení rohu, uvnitř příkazu lze zadat poloměr oblouku. Na připojeném obrázku byl pravoúhelník upraven příkazy Fillet a Chamfer.

Point Move - umožňuje manipulaci s jednotlivými body křivek sestavených pomocí **Line** a **OrthoLine**, také s **kružnicemi** a **oblouky** v případě, že byly uloženy jako **Line** resp. **Vector Form**. V případě, že máme zapnutý **Point Select Mode** v Menu **Options**, pak se při označení objektu objeví nejen "býčí oko", ale jsou označeny všechny body, se kterými lze manipulovat. V tom případě je můžeme přímo "tahat" myší. Hlavička na

připojeném obrázku byla původně kružnicí.

Konstrukce hranových modelů

Ikony uchopení nebo menu **Point** poskytuje nástroje na hledání bodů v konstrukcích

Gravity Move přiskočí k nejbližšímu bodu.

Gravity přiskočí k nejbližšímu bodu a nastaví zde bod. Je - li volán uvnitř jiného příkazu, nastaví bod podle aktuálních požadavků tohoto příkazu. Na obrázku byl zavolán příkaz Circle: střed nastaven myší mimo sestrojenou úsečku, bod určující poloměr sestrojen přiskočením k levému krajnímu bodu úsečky. Je-li přiskočení voláno samostatně, dojde k označení objektu. Objekt zružoví a na místě přiskočení je nastaven manipulační bod (handle) ve tvaru modrého oka. S takto označeným objektem lze samostatně manipulovat (např. smazat klávesou Del). Tyto manipulace budou probrány později. Stejně se chovají i následující příkazy uchopení :

Line Snap přiskočení na nejbližší čáru

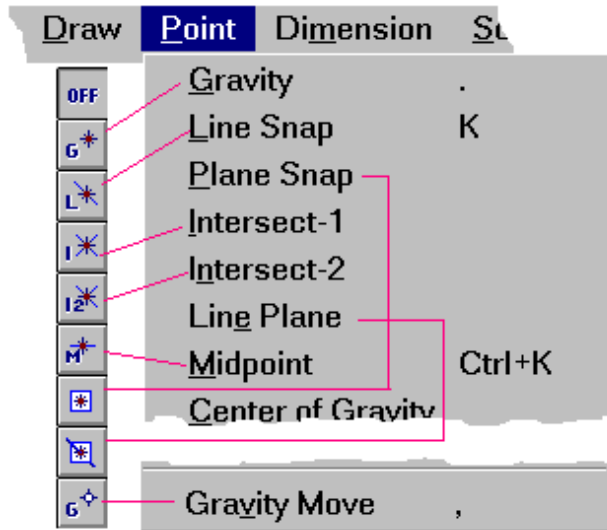
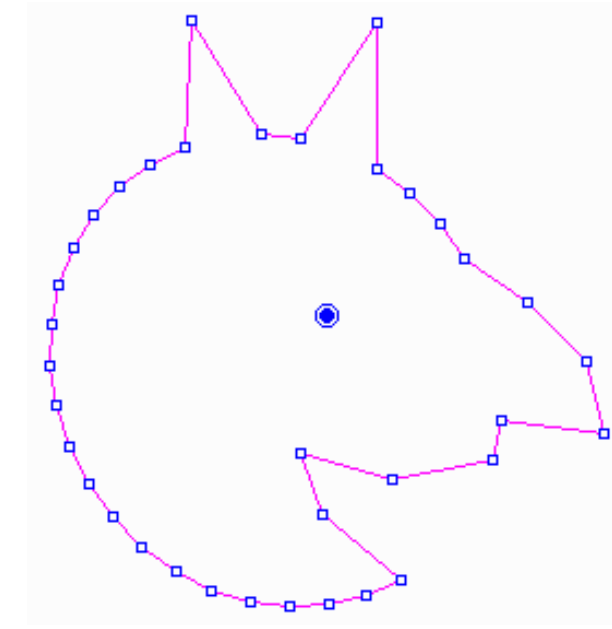
Intersect - 1 přiskočení k nejbližšímu průsečíku na dané čáře. Příkaz očekává označení čáry, na které má průsečík vyhledat.

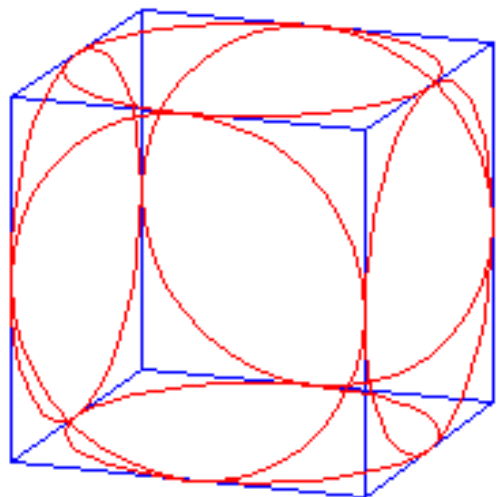
Intersect - 2 přiskočení k nejbližšímu průsečíku dvou čar. Příkaz očekává označení dvou čar, jejichž průsečík má vyhledat.

Midpoint přiskočení na střed úsečky

Plane Snap přiskočení na nejbližší plochu (bude potřeba později)

Line Plane přiskočení k průsečíku plochy a čáry (využijeme opět později)

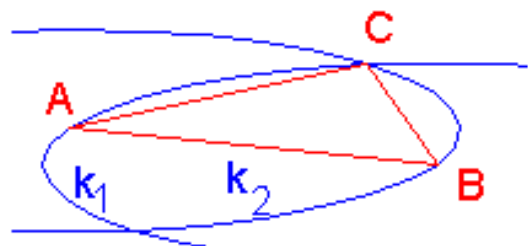

Cvičení: Sestrojte hranový model krychle, do každé "stěny" vepište kružnici

Model v DESIGN CAD

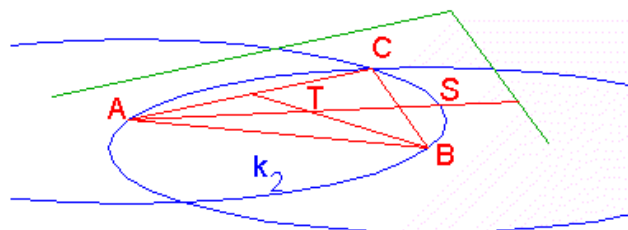
Cvičení: Sestrojte hranový model pravidelného čtyřstěnu. Do každé jeho stěny vepište kružnici (postup konstrukce viz obrázky na pavém okraji stránky)..

Řešení:

1. Konstrukce podstavy:

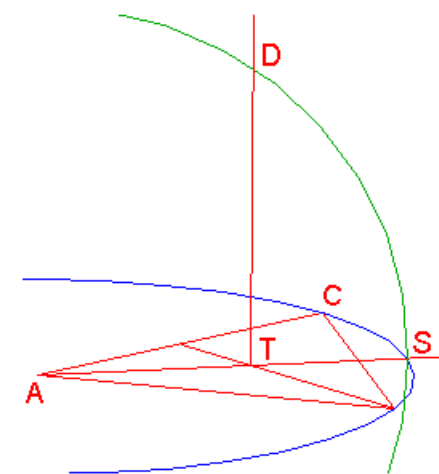
Sestrojíme hranu AB (Line) a kružnice $k_1=(A,AB)$, $k_2=(B,AB)$ v rovině xz (Circle, Gravity). Nakonec lomenou čáru ACB (Line, Intersect -1).

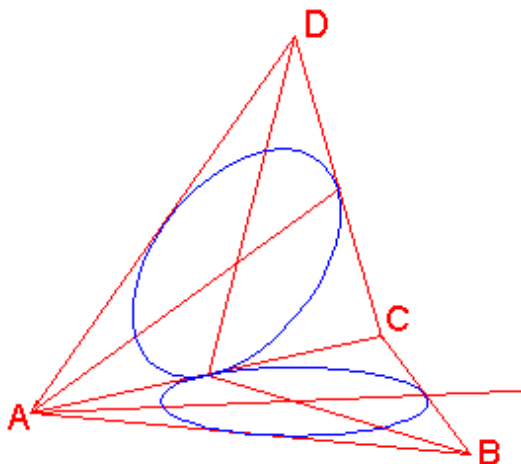

průsečík v_a s kružnicí k_2 , posuneme čáru ABC (parallel) a z vrcholu A sestrojujeme kolmici až k ní. Sestrojíme kružnici $k_3=(A,AS)$ v rovině kolmé k podstavě (Circle, bod S najdeme pomocí Intersect -1, popř. Intersect - 2). Dále kolmici k podstavě bodem T (Line, Intersect), konečně lomenou čáru ACD (Line, bod D najdeme jako průsečík kružnice a přímky - Intersect). Kružnice a tělesovou výšku můžeme nyní jako již nepotřebné vymazat. Dále spojnici BD (Line) .

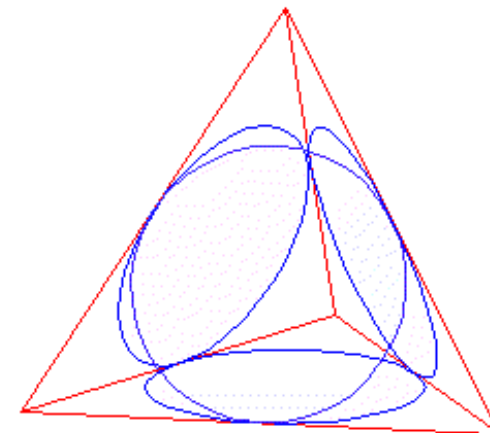
2. Konstrukce vrcholu

D: V podstavě ABC sestrojíme výšky (Perpendicular - 1, popř. Line + MidPoint). Protože budeme potřebovat

3. Vepisování kružnic: Ve stěně, které chceme vepsat kružnici, sestrojíme dříve popsáním způsobem dvě výšky. Kružnice (Circle) má pak střed v jejich průsečíku (Intersect), poloměr zjistíme přiskočením ke středu strany (MidPoint). Rovinu konstrukce kružnice určíme přiskočením k vrcholu (Gravity).

[Model v DESIGN CAD](#)

[2. cvičení](#)